

АКТУАЛЬНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дроздова І.П., доктор педагогічних наук, професор,
Державний біотехнологічний університет, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9632-4584>
E-mail: irina2017ksada@gmail.com

Зміна концептуальної основи й розширення функції самостійної роботи через війну та перехід на дистанційну або змішану форму навчання дозволяє здійснювати неперервний навчальний процес у складних умовах сьогодення, викликає видозміни у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправних суб'єктів навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи.

Розвиток науково-технічного прогресу і поширення інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) дозволив продовжувати навчальний процес у закладах вищої освіти (ЗВО) за допомогою дистанційного навчання. Очевидно, що безумовний перехід до нового формату навчання вимагає переосмислення засад самостійної роботи студентів і підготовки необхідних навчальних матеріалів. Це питання стає нагальним для підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, зокрема в складних умовах воєнного часу.

Широке впровадження нових методів, наприклад дистанційної технології навчання, за допомогою ІКТ спрямовані на розвиток індивідуальної, самостійної і мотивованої активної діяльності студентів.

Однозначно нині провідна роль в організації самостійної роботи студентів належить інформаційним технологіям, бо вони є першоосною доступу до самонавчання, самоосвіти, самовдосконалення і саморозвитку, поштовхом для творчості, адекватного ставлення до нестандартних професійних ситуацій, активізують формування і розвиток особистості фахівця.

Утім, і викладач для реалізації своєї комп'ютерної грамотності має достатньо добре знати техніко-дидактичні можливості комп'ютерів, гаджетів та інших девайсов.

Щодо забезпечення впровадження комп'ютерної технології у процес навчання, то необхідно визначити місце технологічних пристроїв у навчальному процесі, тобто необхідно вирішити, яку кількість годин у загальній мережі необхідно відводити на роботу студентів за комп'ютером, як планувати навчальну діяльність на основі дистанційної форми за допомогою різних платформ (Moodle, Google Meet, Zoom, Google Classroom, iLearn, Prometheus тощо).

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм самостійної навчальної роботи у ЗВО, коли допомога та контроль із боку викладача не пригнічуватимуть самостійності й ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особистісну рису характеру.

Найважливішою умовою ефективності самостійної роботи студентів є її планування. Тому бюджет часу студентів – одне з найгостріших питань, над рішенням якого треба працювати і педагогам, і психологам, і фізіологам, і гігієністам.

Бюджет часу є важливим щодо визначення реальної навчальної діяльності студентів, що відображена в часових показниках. Показники затрат часу на основні види діяльності студентів стабільно визначають спосіб та якість навчання, а також рівень їхнього майбутнього професійного розвитку. Часто цей бюджет часу планують, незважаючи на фізичні і психічні можливості студентів.

Щоб упорядкувати систему завдань, у ряді ЗВО стали складати і видавати на руки (висилати на e-mail) студентам графіки самостійної роботи, а також навчальні плани і програми на семестр зі вказівками щодо її організації і планування самостійної роботи студентів.

На старших курсах вивільняється один день на тиждень для самостійної роботи студентів. Це день активної самостійної роботи, що треба ефективно використовувати за призначенням, для чого корисно проводити попередню роз'яснювальну роботу, дати пораду про краще використання цього часу студентів.

Але значення графіків (самостійної роботи) відбивається повною мірою лише тоді, коли за їх використанням, за суворим дотриманням строків подання робіт (рефератів, курсових робіт і проєктів) ведеться систематичний і жорсткий контроль із боку деканату, кафедр і викладачів.

Отже, керування самостійною роботою студентів має здійснюватися за чотирма напрямками:

- керування з боку деканату, кафедр і комісії із наукової організації праці (відпрацювання і видача графіків, контроль за їх використанням);

- керування з боку кожного викладача, що здійснюється у процесі різних видів навчальної і позанавчальної роботи (інструктаж, навчання, контроль);

- керування з боку суспільних організацій ЗВО: профспілкової, навчальних комісій (проведення роз'яснювальної і виховної роботи, організація взаємодопомоги, обмін досвідом, звіти тощо);

- самоуправління, тобто індивідуальне планування студентом своєї роботи, її корегування згідно з даними різних видів контролю, порадами викладачів, даними засобів самоконтролю тощо.

Спеціальна програма навчання самостійної роботи має включати такі аспекти:

- визначення власних інтелектуальних, особистісних і фізичних можливостей, зокрема об'єктивна оцінка вільного часу;

- визначення мети самостійної роботи - найближчої і віддаленої;

- самостійний вибір тими, хто навчається, об'єкта вивчення й обґрунтування цього вибору для себе;

- розробка конкретного плану, довгострокової і найближчої програми самостійної роботи;

- визначення форми і часу самоконтролю.

Слід зазначити, що методичний, виховний та організаційний аспекти організації самостійної роботи студенти тісно пов'язані між собою, і тільки за умови цілеспрямованої і систематичної роботи за всіма трьома напрямками «коефіцієнт корисної дії» її може бути достатньо високим.

Цілком зрозуміло, що ефективність цієї роботи залежить не тільки від її кількості, але й від якості її організації, від методичної озброєності викладача, який займає провідну роль у навчальному процесі ЗВО. Оскільки в основі самостійної роботи студентів лежить поняття самостійності, виділяють два види самостійності: змістовну й організаційну, що й визначають засоби та прийоми самостійної роботи з майбутніми фахівцями, залежно від виду діяльності, конкретних знань, умінь і навичок застосування технічних і нетехнічних засобів навчання.

Можливості сучасного комп'ютера дозволяють інтенсивно застосовувати комп'ютерну техніку в навчальному процесі. Відкриваються нові можливості викладання навчального матеріалу, що сприяє формуванню й розвитку, творчому застосуванню дистанційних форм роботи зі студентами.

З'являється необмежена можливість використовувати комп'ютер під час лекцій, практичних і лабораторних занять. Залучення комп'ютерного моделювання, анімації, різноманітної кольорової палітри дають нові можливості викладачеві зробити навчальний процес більш цікавим, різноманітним й ефективним.

Універсальними відеосервісами для взаємодії з викладачами в режимі онлайн для студентів (і така ж думка викладачів) є Google Meet і Zoom. Вельми зручними засобами комунікації в дистанційному навчанні можна вважати електронну пошту, Viber, Telegram; іноді, у деяких випадках, студенти і викладачі застосовували й мобільний зв'язок, Messenger чи WhatsApp. Хоча побутує стійка думка серед викладачів і частини студентів, що не можна виокремити жодну з соціальних мереж, яка була б цілком придатною для освітніх потреб.

Однак, як зазначають фахівці, зараз темпи технічного розвитку комп'ютерів значно випереджують темпи технології комп'ютерного навчання, його психолого-педагогічного осмислення й дослідження. Усе ще існує певний відрив від реальної необхідності у використанні комп'ютерної техніки у навчальному процесі ЗВО України.

Досвід показує, що, незважаючи на обладнання навчальних закладів і кафедр комп'ютерами, широке розповсюдження різних пристроїв у побуті студентів і викладачів, існують значні перешкоди для їх упровадження в навчальний процес як психологічного, так і дидактичного характеру.

Перші пов'язані з «незвичністю» й удаваною складністю технічних засобів, другі – з навчально-методичним забезпеченням. На практиці викладачі з упередженням ставляться до впровадження комп'ютерів у навчання, тому що вважають, що це потребує від них значної спеціальної підготовки.

Утім, самостійна навчальна діяльність студентів залежить від значної низки чинників: стійкої оптимальної мотивації, діагностики, контролю і корекції з боку викладачів; оновлення взаємодії в комунікації зі студентами (емпатія і толерантність у такі непрості часи), упровадження інноваційних способів накопичення важливих професійних компетенцій, видозміна структури та компонентів завдань самостійної роботи.

Знання та пізнавальний досвід, здобуті в ході виконання самостійної роботи студентів, набувають дійового характеру, а отже, пізнавальна активність і самостійність студента невідно зростатимуть.

Рівень самостійності та індивідуалізації навчально-творчої діяльності студентів є основною факторною ознакою, що активно впливає на такі критерії якості підготовки спеціалістів, як сформованість творчого досвіду, міцність знань, продуктивність навчання, системність мислення, науковий рівень одержаних знань, рівень професійної адаптації тощо.